

Hazai bér- és nyugdíjdinamikai tervek – 2017-2024

Bevezetés

A magyar kormány egyik napról a másikra hatalmas tartalékokat fedezett fel a bérrendszerben. Négy további évig (2017-2020) évi 7 százalékos reálbérnövekedést vizionál, amelynek egyik forrása évente átlagosan 2,5 százalékos járulékkulcs-csökkentés lenne. Hogyan hat ez a pálya a nyugdíjrendszerre? – erre a kérdésre keresem a választ a lehető legegyszerűbb nyugdíjmodellben. A válasz: ellentmondásosan, különösen, ha legalább 2024-ig folytatjuk a kitekintést.

A modell egyszerűsége miatt nem foglalkozunk a következő hatásokkal: a) keresetnövekedés vállalati forrásaival (az alapfutásban a teljes bérköltség az első öt évben 1,27-ről 1,53-ra emelkedne), b) a közszféra béremelésének részbeni visszacsorgásával, c) a megnövekedett keresetekből keletkező többlet járulék- és szja-bevételek, valamint a megnövekedett fogyasztásból fakadó többlet áfa-bevételekkel, és d) a korhatáremelés és a Nők40 ellentétes hatásával. Külön kiemeljük, hogy 8 éven túli kitekintés esetén már foglalkozni kell a romló demográfiai helyzettel is.

A „négyéves terv” nyomán a kezdőnyugdíjak a nettóbérekkel párhuzamosan nagyon gyorsan emelkednének, de a már megállapított nyugdíjak árindexálása miatt a lassan cserélődő nyugdíjasok átlagnyugdíjak alig nőnének (1. táblázat). Emiatt az átlag nyugdíj/nettó átlagkereset hányados a kezdeti 68-ról 53 százalékra zuhanna, s az egy dolgozóra jutó nyugdíjegyenesleg 0-ról a befizetett nyugdíjjárulék –14 százalékára süllyedne, ez aggregált szinten a GDP kb. 1,4 százaléka (a kötelező magánnyugdíj-rendszer átmeneti költségével azonos). Nehezen hihető, hogy a remélt kedvező munkavállalási hatások ilyen erős feszültségeket elviselhetővé tennének. További probléma, hogy a nyugdíjrendszerben sokáig érvényesülnének az áthúzódó hatások, ezért 2024-ig mutatjuk a pályát. Látható, hogy a feszültségek a második négy évben alig enyhülnének.

Meglepő módon szerényebb, négy éven keresztül évi 1,5 százalékpontos járulékkulcs-csökkentés még nem borítaná föl a nyugdíjkasszát, de a nyugdíjasok relatív elnyomorodásán alig segítene (2. táblázat), és még jobban terhelné a vállalatokat (a teljes bérköltség 1,586-re nőne). Nem lehetne inkább egy jól kalibrált adójóváírást visszacsempészni a rendszerbe, hogy a minimálbéresek adóéke csökkenjen? Ez a számítás azonban már olyan modellt igényelne, amely részletesebb eloszlások vizsgálatát igényelné.

Modell

Fix árakkal és átlagokkal számolunk. Legyen a t -edik év bruttó bére w_t , a munkáltatói és a munkavállalói nyugdíjjárulékkulcs rendre τ_{1t}^P és τ_{2t}^P , a megfelelő egészségügyi kulcs τ_{1t}^H és τ_{2t}^H , és az szja-kulcs θ_t . Ekkor a kétféleképp egyesített járulékkulcsok rendre nyugdíj és egészségügyi járulékkulcs:

$$\tau_t^P = \tau_{1t}^P + \tau_{2t}^P \quad \text{és} \quad \tau_t^H = \tau_{1t}^H + \tau_{2t}^H, \quad (1)$$

valamint a munkavállalói és munkáltatói járulékkulcs:

$$\tau_{1t} = \tau_{1t}^P + \tau_{1t}^H \quad \text{és} \quad \tau_{2t} = \tau_{2t}^P + \tau_{2t}^H. \quad (2)$$

A t -edik év teljes bérköltése és nettó keresete rendre

$$z_t = (1 + \tau_{2t})w_t \quad \text{és} \quad u_t = (1 - \tau_{1t} - \theta_t)w_t. \quad (3)$$

A nyugdíjakon belül meg kell különböztetnünk az új- és a már megállapított nyugdíjakat, de egyszerűsítésként az utóbbiakat az átlagos nyugdíjakkal közelítjük. Feltesszük, hogy mindenki a korhatáron megy nyugdíjba, és az átlagos időt (T év) tölti nyugdíjba. Ekkor a mindenkori nyugdíjasok $\nu = 1/T$ része cserélődik ki. β -val jelölve az új nyugdíjnak az előző évi nettó bérre vonatkozó helyettesítési arányát (később határozzuk meg), az árindexálás miatt az új és az átlagos nyugdíj közelítő dinamikája

$$b_t = \beta u_{t-1} \quad \text{és} \quad B_t = \nu b_t + (1 - \nu)B_{t-1}. \quad (4)$$

A rendszer kezdeti értékét, B_0 -át önkényesen úgy választjuk meg, hogy teljesüljön $B_0 = b_0$.

A bennünket érdeklő mutatók a γ_t átlagnyugdíj/átlagos nettóbér hányados és a nyugdíjassza járuléktömegre vetített δ_t egyenlege:

$$\gamma_t = \frac{B_t}{u_t} \quad \text{és} \quad \delta_t = \frac{\tau_t^P w_t - \mu B_t}{\tau_t^P w_t}, \quad (5)$$

ahol μ az egy dolgozóra jutó nyugdíjasok száma.

Feltesszük még, hogy a nyugdíjrendszer kezdetben egyensúlyban van: $\delta_0 = 0$. Egyszerű számolással

$$b_0 = \beta(1 - \tau_{10} - \theta_0)w_0/g_0 \quad \text{és} \quad \tau_0^P = \mu b_0$$

azaz

$$\beta = \frac{\tau_0^P g_0}{\mu(1 - \tau_{10} - \theta_0)}.$$

Számítások

Az alapszámítással kezdjük. Elfogadjuk a kormány ambíciózus átlagbér-növekedési tervét:

$$w_t = w_0 g^t, \quad t = 1, 2, 3, 4,$$

ahol $g = 1,07$ (ez ad 5 év alatt 40 százalékos növekedést.)

Befagyasztjuk az egészségügyi járulék-kulcsokat:

$$\tau_{1t}^H = \tau_{10}^H = 0,07 \quad \text{és} \quad \tau_{2t}^H = \tau_{20}^H = 0,045.$$

Kerekítjük és kisimítjuk a kormányzat munkáltatói nyugdíjjárulék-csökkentési programját:

$$\tau_{1t}^P = \tau_{10}^P = 0,1 \quad \text{és} \quad \tau_{2t}^P = 0,225 - 0,025t, \quad t = 1, 2, 3, 4.$$

Válasszuk $\mu = 0,7$ -ot, ekkor $\beta = 0,731$; azaz $b_0 = 0,464$ a bruttó bérben kifejezve.

Az 1. táblázatban bemutatjuk az alapfutásunk eredményét. A bevezetésben említettük, hogy ilyen járulékcsökkenést a nyugdíjrendszer egyenlege még akkor sem visel el, ha az első öt évben a reálbérek évi 7 százalékkal nőnek. (Elvben lehetne az egészségügyi járulékokat is csökkenteni, és a megnövekedett szja-bevétellel helyettesíteni, de a megnövekedett béreket elsősorban éppen az egészségügyben kellene emelni.) És akkor meg nem beszéltünk a nyugdíjasok relatív elnyomorodásáról.

1. táblázat.

A négyéves terv eredményei, 2,5 százalékpontos járulékcsoökkentés

Év t	Munkáltatói nyugdíj- járulék τ_{1t}^P	Új n y u g d í j b_t	Átlagos n y u g d í j B_t	Helyette- sítési arány γ_t	Mérleg /bevétel δ_t
2016	0,225	0,464	0,464	0,683	0,000
2017	0,200	0,497	0,466	0,640	-0,016
2018	0,175	0,532	0,469	0,603	-0,043
2019	0,150	0,569	0,474	0,569	-0,084
2020	0,125	0,609	0,481	0,540	-0,141
2021	0,125	0,651	0,489	0,538	-0,139
2022	0,125	0,664	0,498	0,537	-0,136
2023	0,125	0,677	0,507	0,536	-0,134
2024	0,125	0,691	0,516	0,535	-0,132

Számomra meglepő módon ilyen gyors béremelkedés mellett azonban a nyugdíjrendszer fenntartható marad, ha a járulékkulcs csökkentése szerényebb: évi 1,5 százalékpont. A 2. táblázat szerint a mérlegegyenleg végig pozitív, de a régi és új nyugdíjak feszültsége továbbra is fennmarad, és az első négy évben a teljes bérköltség 1-1 százalékponttal gyorsabban nőne.

2. táblázat.

A négyéves terv eredményei, 1,5 százalékpontos járulékcsoökkentés

Év t	Munkáltatói nyugdíj- járulék τ_{1t}^P	Új n y u g d í j b_t	Átlagos n y u g d í j B_t	Helyette- sítési arány γ_t	Mérleg /bevétel δ_t
2016	0,225	0,464	0,464	0,683	0,000
2017	0,210	0,497	0,466	0,640	0,017
2018	0,195	0,532	0,469	0,603	0,028
2019	0,180	0,569	0,474	0,569	0,032
2020	0,165	0,609	0,481	0,540	0,031
2021	0,165	0,651	0,489	0,538	0,033
2022	0,165	0,664	0,498	0,537	0,035
2023	0,165	0,677	0,507	0,536	0,037
2024	0,165	0,691	0,516	0,535	0,039